

ՏՐԱԿՏ

ԵՐԱԳԻՐ

Դատարարական Դատաւարական և Զեկարարական

ԵՐԵՎԱՆ, ՏԵՐԻ, ԹԻՒ 126:

ՕՐԱԳԻՐ

ՈՒՐԵԼԹ 19 ՓԵՏՐՈՒԼ 1843

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 9 Փետրվար:

Այս օրվայի դրոճոյ պաշտօնատարը ուսուս 6 ին շաբաթ օրը Պուրքէջէն նամակներ առաւ, որոնց թուականն էր 28 յունվարի:

Արքունական հրովարտակը ու Պիպէսքօ Վալաքիայի իշխանին նշանը, որ ասկէց խրկուեցաւ 16 յունվարի Վալաքիայի դրոճոյ պաշտօնատարին հաղորդութեամբ, Պուրքէջ հասեր է 25 ին: Հետեւեալ օրը Ռ. Վրան պաշտօնատար Վ. Վսե. Սալֆէթէֆէնտին, մեծ հանգեսով իշխանին պալատը դադար է, հրովարտակը ու նոր իշխանութեան նշանները իշխանին յանձնելու համար. որ մեծ պայտերուն, իր դործակալներուն, եկեղեցական ուխտին ու երկրի գլխաւոր պաշտօնատարներուն հետ ինչպէս սանդուխտին վարի կողմը իջեր ու մեծ պատուով տարեր է զան սրահը, ուր տեղ հաւաքեալ են եղեր ընդհաւ, նուր ժողովքին անդամները, ատենակալները ու քաղքին երևեկները:

Հոն տեղը Սալֆէթէֆէնտին իշխանին յանձնելու է սովորական արարողութեամբ արքունական հրովարտակը ու պէրսթը, իսկ անդամներէն նշանը ու իշխանութեանը միւս նշանները: Դ. Պիպէսքօ ընդունել է Վ. Վսե. Սալֆէթէֆէնտին շնորհած բարձրագոյն պաշտօնը խորին յարգութեան նշաններով ու մեծ երախտադրութեամբ. ու նոյն ժամանակին Վ. Վսե. Սալֆէթէֆէնտին Վալաքիայի Վալաքիայի պաշտօնական կենացը համար ու Դ. Պիպէսքօյի կեն

դանութեանը համար բարեմաղթութիւններ րբեր են:

Աս արարողութիւնը ընթանալուն պէս, Վ. Վսե. Սալֆէթէֆէնտին հրաման առեր է իշխանին ու ժողովքին անդամներէն իր տեղը երթալու, որոնք ընկերացեր են ինչպէս բնակարանը՝ պալատի պաշտօնատար ղեկորները ու զուեղ մը պահպան գործ:

Վսե. Սալֆէթէֆէնտին պիտի ըլլայ եղբ պաշտօնը սկսած օրը, որոն համար մեծ պատրաստութիւններ կը լինէին հանգեսով կատարելու համար: Հին սովորութեալ նը համարաւ իշխանը մայրաքաղաքը պիտի մտնայ ու իր պալատը երթալու. է պայտերուն ու երկրին քաղաքական ու ղեկորական բարձրագոյն պաշտօնատարներուն ընկերութեամբ. նոյն օրը պիտի ըսկըսի կառավարութիւնը, ու քաղաքամբ որոն ձեռքն էր առնալունակեայ կառավարութիւնը, պիտի հրովարտէ իր պաշտօնին. նմանապէս նոյն օրը պիտի բանայ իշխանը ժողովարանն ալ:

Թէպէտ Պուրքէջէն մեջ գիտէին որ Վ. Վսե. Սալֆէթէֆէնտին Դ. Պիպէսքօն պիտի ընտրէ, այսու ամենայնիւ հրովարտակը ընդունած օրերէն չափէ զուրս ճշմարիտ ուրախութիւն մը յուզուցին բոլոր ժողովուրդը: Հասարակութիւնը մեծ յոյս ունի իր ապագայ երջանկութեանը նոր իշխանին իմաստութեանը ու սրամտութեանը ապաւինելով: Աս յոյսերն անշուշտ իրօք պիտի կատարի, վասն զի իշխանին ունեցած ղեկավարութիւնները շատ ազգէ կերկնան. ու Վ. Վսե. Սալֆէթէֆէնտին իմաստայ օգնութեամբ ու ազգին հպատակութիւնով, ամենեւին

արգելք չի պիտի գտնուի իր բարեսէր ղեկավարութիւնները ի դործ գնելու:

Վ. Վսե. Սալֆէթէֆէնտին յունվարի 28 ին մեկնեցաւ Պուրքէջէն Կոստանդնուպոլիս գաղնալու, ուր տեղ կըստուալի ներկայ ամսուս վերջերը:

Վ. Վսե. Սալֆէթէֆէնտին փաշան նախկին սերապէրը, որ հիմայ Ռումէլի միւշիկի կոչեցաւ, կը պատրաստուի իր պաշտօնին երթալու: Արհաստատուն թէ սէֆէր ամիսը չի մտած պիտի մեկնի մայրաքաղաքէս:

Մեծ տէրութեանց փոխանորդները, որ քսան օրէն աւելի է հաւաքեցան խորհուրդ ընելու, Ռ. Վրան ըրած ղեկավարութեանը օգնելու համար. այսինքն թափառական ու պարագ ժուռ եկող մարդէր մայրաքաղաքէն դուրս վաճառելու. հիմայ վերջին անգամի ժողովն ալ պիտի ըլլայ տա բանիս համար որ քանչեղեղները անոնց իմացընեն իրենց միտքը: Մարդ չի գիտեր թէ ինչ է պատճառը որ արգելք եղաւ աս պաշտօնատարներուն ինչպէս հիւմայ կարգի գնելու աս դործքը, որ շատ հարկաւոր է: Բայց կը յուսացի որ շատ չի քրջեր նարը կը գտնան հեռացընելու ասկէց բազմաթիւ չարադործները:

Վախճան փաշայ անունը խափանեցաւ. ու Վ. Վսե. Սալֆէթէֆէնտին Հալիլ փաշան կը կոչուի հիմակ Պահրի Սիւրի:

Մնացած շաբաթ օր աւստրիացի նաւաստի մը զարկաւ սպաննեց իր նաւապետը Կասիար Թօմիչ

ԻՆՆԵՍԻՏԻՆԻ

ՍԻՆԵՆՏ ԵՐԿՐԻՆ ՎԵՐՏ

(Հարունակութիւն: 1)

Սինեայ երկիրը շատ զարգացցին ու իրենց իշխանութիւնը բարձրացուցին թ գարուն մէջ, երկու երեւելի իշխանները որ Վրիգոր Սուրբան կոչեցան: Եւստին Վրիգոր Սուրբան համար որուն հայրը Հօլ ոստիկանէն սպանեցաւ, կը գրէ Ստե. Օրպէլ, գլ. 15. «Վր նախնիքներէն աւելի կարգի դրաւ իր իշխանութեան գահը, ու աս աշխարհին շինութիւնը»: Իսկ երկրորդ Վրիգոր Սուրբանին Վարդուտ Սասակի տղուն համար կըսէ Յովհաննէս կաթողիկոս, թէ իմաստութեամբ յաջողածնունութեամբ (հիւնէրով) ու շինութեամբ անցաւ իր հարերը և այլն:

Բայց պէտք է գիտնալ թէ աս նահանգի իշխանութեանը ցեղերը երկու էին, մէկը՝ գլխաւոր, որն որ Հօլ

հանէս կաթողիկոս ու Սուրբաննոս (Օրպէլ երրորդ Մեծ Գահերէց կամ Գահաւոր կը կոչեն: Եւստին երկրորդ էր՝ Բաղը գահաւոր, Սայոյ ձոր ու շրջակայ տեղանքը:

Իսկ միւս ցեղը յիշեալ հեղինակները կանաւեն Հայկազուն իշխան. ու Ս. Օրպէլ Սուրբաննոսով ալ կը յիշատակէ: Եւստին երկրորդ էր՝ շրջակայ սահմանը գեղամայ ծովուն, այսինքն Գեղարքունի գահաւոր: Եւստին որում Գեղարքունեաց մէջ տիրող ցեղը իր տէրութիւնը ու ժառանգութիւնը՝ Սուրբանին Գեղամի որդիէն առած էր, կը կարծուի թէ ասոր համար Հայկազուն կոչեցաւ, ու իշխանութեան միւս ցեղն ալ այն պիտի ըլլայ որ ետքը Սաղարշակէն սկսեցաւ:

Ստե. Սուրբաննոս իշխանութիւնը թագաւորի անունն պատիւ ալ ստացաւ. ինչպէս կը պատմէ Ստե. Կաննոս (Օրպէլ Սաղարշակաւոր ողբին մէջ. ու աս պատիւը այն ցեղը առաւ որ մեծ էր ու գահերէց. վասն զի ինչպէս ըսինք՝ այն ցեղը կը տիրէր Բաղաց գահաւորին. և ոչ միայն Սուրբաննոս այլ և Սաղարշակ ալ կը յիշէ ու կը կոչէ զանոնք թագաւոր Բաղաց և Կապանին, որ է Զորք գահաւոր. «Չնայ թուին, կըսէ, փառուն ամիրայն Գանն

ձակի խրկեց Սասակ Պահլաւ Գրիգոր մագիստրոսին տղան, ամեն զօրքովը Եւստին, Բաղաց ու Կապանին անառիկ բերդին մը, ու խաբէութեամբ ներս մտնալով Սինեայիմ հայկազուն արքան մեղցուցին...: Եւստին բանը կ'իմացընէ նաեւ ազգաբանութիւնը Սմբատայ՝ որ (Օրպէլ) Սուրբաննոսի ըսածին նայելով, Սինեաց առաջին թագաւորը եղաւ:

Սինեաց թագաւորութիւնը վերջացաւ ո՞ր թուականին, յամին 1166. ու սկիզբէն ինչպէս վերջը իբր 190 կամ 196 տարի քշեց: Եւստին Սինեայի վեց թագաւոր նըստաւ, ինչպէս կը պատմէ Ստե. Օրպէլ, գլ. 15. թէ ու կն. աս կարգովը:

1. Սմբատ ան. Սահակայ որդին, որ իշխանիկ կոչած Սասակայ եղբորը Եւստին տղան էր:
2. Սասակ Սմբատայ որդին՝ որ անորդի մեռաւ:
3. Սմբատ ան. Եւստին որդին, ու քեռորդի յիշեալ Սասակայ:
4. Գրիգոր եղբայր ան. Սմբատայ: Եւստին երկու եղբայր՝ Եւստին աշտանք կըսին: Եւստին որդի մեռաւ, որուն կինը էր Հահանգուստ տղուանից տընէն,

անուն , որու հետ կռիւ ըրած ըլլալով նաւէն վաւրն տրւած էր :

Քանի մը ժամանակէ ՚ի վեր վաճառականները ու գրամանոցի մարդիկը գանգաւո ընելով անհամար սուտ (խալալ) ստակներուն համար , որոնք տարածուէր էին առուտուրի մէջ ու օր օրի վրայ կէվէլէնային , կառավարութիւնը կը ջանար անոնց հարբ մը գտնալու : Հիմայ աղէկ հասկընալով թէ տա զըրամանները (զալպագան) կամ թէ անոնց գործակիցները կոտորանքներու մէջն են , սկսաւ հարկաւոր եղած միջոցներ գործքի դնել վանոնք գտնալու համար : Եւ խոհեմ ընթացքը կատարեալ յաջողեցաւ . ու Վ . Վսե . Մէհմէտ Լըի փաշայ թափախանէի կառավարչին խնամքովը տար հոգիի չափ այլեայլ աղքէ մարդիկներ գտնուելով բանտը զըրեցան , որոնք զեռ ստակ կտրելու վրայ էին : Եւսոնց մէջ քանի մը օսմանեան հպատակներ կան , որոնց վրայ ունեցած կասկածին հիմայ հաստատուեցաւ : Վալաթեա խանի մը մէջ էին ասոնք , ուր տեղ գտնուեցան նաև 400 հազար դահիկանի չափ խալալ քսան փարանոց ու 350 հազար դահիկանի սէհիմ , առջի տեսակէն , որ կատարելապէս կընմանէին :

Թանրուղները անմիջապէս Վ . Վուրը տարուեցան , ուր տեղ տարին նաև իբր վկայութեան համար իրենց քովը գտնուած խաղախ ստակներն ալ , ու Վ . Վսե . արտաքին գործոց պաշտօնատարը հարցմունքներ ընելէն ետքը Մէհմէտ Լըի փաշայի ներկայութեանը , թափախանէի բանտը զըրեցան , ուր տեղ պիտի մնան ինչպէս որ աղէկ քննութիւն մը ըլլայ :

Լամն մարդ զիտէ տա գործքին որքան ծանր ըլլալը , որովհետև տա սուտ զրամները հասարակաց յարգը (քրէտիդ) վտանդի մէջ կը ընէ , միայն միանաւոր մարդկանց շահ ընել տալով : Եսիկա մէկ յանցանք մըն է որ ամեն երկրի օրէնքները անախառութեամբ կը պատժեն : Աւտի հասարակօրէն կըստուի որ յանցաւորները աղէկ մը պատժուելով օրինակ ըլլան մէկալներուն , ու կը յուսացի թէ միւս տէրութեանց զհապաններն ալ արգելք չեն ըլլար չարագործներուն պատիժը արդարութեամբ գործքի դնելու , որոնք մահուան արժանի են : Մենք ալ հաս-

տատ կը կարծենք որ Վ . Վուրը մտիկ չընէր տա կերպ միջնորդութիւն , վասն զի տա անանկ յանցանք մըն է , որուն առջին առնելը հարկ է ամեն տէրութեանց :

(Օրագր . Կոստանդնուպօլսի)

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻՒՆ

Լոնտրա , 25 Հունվար :

Անգղիայի բառլամենդը բացեցաւ ամսուս 21 ին : Վ . Վհափառութիւն Վիկտորիա Թագուհին չի կրնալով անձամբ ներկայ գտնուիլ իր յղութեան պատճառով , քանի մը հոգաբարձուներ զրած էր իր կողմանէ տա կարևոր գործոյն համար , որոնց մէջ կը Վհնդուպուրի արքեպիսկոպոսն էր . որոնք զացին Թագուհին համար պատրաստուած աթոռին բոլորովէր նստան : Եւրո զիւնադպիւրը ատենախօսութիւն մը կարդաց Վ . Վհափառութեանը կողմանէ , որ կը ծանուցանէ թէ բոլոր տէրութեանց հետ բարեկամական կապակցութիւններ հաստատուէ Վ . Վսե . Ռիտանիա . Լազանիստանի գործքերը յաջողութեամբ զլուխ տարեր են անգղիական զօրքերը . Պարսկաստանի վէճը (սմանեան տէրութեան հետ) Լնգղիայի ու Ռուսաց կառավարութեան ձեռքովը վերջացեր է . Լսորեստանի գործքերն ալ նմանապէս կարգի զըրւած են դաշնակից տէրութեանց միջնորդելով . վերջապէս անգղիական տէրութիւնը Ռուսաց հետ առևտրական ու նաւարկութեան դաշնագրութիւն մը ըրեր է և և և :

ԳԱՂՂԻՒՆ

Ստանալ տէ Տէպա ըստած օրագիրը կը ծանուցանէ թէ 1843 յունվար 1 ին , 5839 հոգի օտարական կային Վաղարիս գնահալան աղէկ , որոնք իրենց հայրենիքէն փախչելով ապստամբութեան պատճառաւ հոն կը ընակին հիմակ ու զրամով ալ նպաստ կը ըլլայ իրենց տէրութեանէն . այսինքն՝ 1 փօրդուկէզ . 7 գերմանացի . 389 իտալացի . 1168 սպանեօլ . 4274 բոլնիացի : Եւ օտարականներուն մէջ 1521 հոգի

Թագաւորադուն Սիագայի աղէկը :

5 . Սենքաբիմ եղբայր Ը . Կահանպիտոյ , որն որ Պարսկաստանի ամիրայէն սպանեցաւ :

6 . Վրիգոր Թ . Սենքաբիմայ որդին . որ իր մէկ հատիկ աղջիկը Հասան խաչնեցիին տրւաւ , ու իր Թագաւորութեանը ժառանգ կարգելով զանի մեռաւ օձ թուին : Իսկ Հասան գողտուկ Քաղաքերդէն փախչելով ընտանեօքը , իր հայրենիքը գնաց :

“ Եւս ասանկ վերցաւ , կըսէ (Օրպէլ . գլ . կն . Սիւնեաց ու Քաղաք տէրութիւնը , ու վերջացաւ Սիսակի տոհմը . . . քանզի Սմառտայ ատենը եղողներէն որը անգլաւակ մնաց , որը շուտ մեռաւ . . . ու մնացած էին Վրիգոր և Սմառտ (անոր եղբայրը) , որ տա կերպով մեռան ” : Լանկթամուրի ատենը Թաթարները բոլորովին քանդեցին Սիւնեաց երկիրը , ինչպէս կը պատմէ թաթար Սիւնեացիներն :

պիտի շարունակի :

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԱՌԱՃՆԵՐ

Լըրանիկ է ան մարդը թէ որ շան պէս հաւատարիմ բարեկամ մը ունենայ :

Հաջողութիւնը բարեկամ կըստանայ , բայց ձախորդութիւնը կը փորձէ անոնք :

Վաղանի սրտին մէջ թշնամութիւն ունենալէն բերնին եկածը զըրեցը շատ ընտրելի է :

Եւսարհիս մէջ լեզուին ծայրով վերաւորվածները՝ դանակի ծայրէն վերաւորվածներէն շատ են :

Հիմարին խօսքը խելացի մարդուն շատ չի նեղեր :

Եւրեւսին քարոզելու ատենը՝ ձագերուդ աղէկ հոգ ունեցիր :

Վարդէ քու տղադ երբ որ կուգես , բայց կարգէ քու աղջիկդ երբ որ կընաս :

Աղէկ հագվիլ կապվիլ՝ միայն դրանք առջին աւլած աղտոտ տունի կընմանի :

Սոյ ան տանը որ մէջը սաստել չի կայ :

Հարստութիւնը հարբուղի (զիւքեամի) պէս , մարդուս ամենատկար կողմին վրայ կիջնայ :

Թէ որ ամեն խենթ ձերմակ գլխարկ հագնելու ըլլար սագերու խումբ մը պիտի կարծուէինք :

Քիչ մը նեղութիւն կրելը՝ նեղութիւն տալէն աւելի աղէկ է :

Կան , կըսէ , որ իրենց հասակին ու ցաւագարութեանը համար կամ զաղղիւրէն չի գիտնալուն , չեն կրնար գործքի մը ձեռք զարնել : Կարողութիւն ունեցողներուն մեծ մասը թէպէտ կաշխատի բայց բաւական թոշակ չունենալով տէրութեան կողմանէ ալ օգնութիւն կը ըլլայ անոնց : 1841 էն ՚ի վեր 2 միլիոն 150,000 Փրանք զրամադուրի զըրւած է յառկապէս ասոնց համար : 1834 յունվար 1 էն ինչպէս 1842 զէկտմբեր 31 , միւսակ սպանեօլ փախտաւ կաններուն 6 միլիոն Փրանք օգնութիւն եղած է :

ԼԵՀԻՍՏԱՆ

Վարսովիա 1 Հունվար :

Վարսովիայի հրէից աղէին զլսաւորներուն տըւած իրաւունքները քանի մը հրամաններու դէմ , որ կը ընդադաւան հրէից տղաքը զինւորութեան զըրելու , մարդասիրութեամբ ընդունեց կայսրը , ու իսկոյն հրաման ըրաւ որ հետեւեալ կերպով ըլլայ . այսինքն՝ ան . տասեւրկու տարի կան հրէայ տղան զօրաց գունդի մէջ չի տարւի , զինւորութեան կը թելու համար . հապա տասեւրկու տարու տղոց անունը միայն մասնաւոր զիւանի մէջ գտնուին , որպէս զի՝ զօրք հաւաքողներուն վերակացուն ճիշդ համարը գիտնայ թէ ամեն տարի որքան հրէայ տղաք ան տարիքը կը մտնան , որն որ զինւորական ծառայութիւնը ամեն բազապցիները կը պարտաւորէ . Թ . հրէա ները իրաւունք ունենան զինը տալով ազատել զիրենք տա ծառայութեանէն , կամ իրենց տեղը ուրիշ մէկը դնել , որ բաւականութիւն ունենայ բանակի մէջ մտնալու :

Լսկէց ՚ի գաւ Վ . Վհափառութիւնը հրաման ըրաւ . ան . խալայեցի հպատակներուն քաջալերութիւն մը տալու համար որ երկրագործութեան պարապին , թէ ո՛վ որ Ռուսաստանի հարաւային կողմը գետին ստանայ ու մշակէ նէ զանոնք , ազատ ըլլայ ինքը ու իր տղաքը բոլոր զինւորական ծառայութիւններէն թէ ծովէ և թէ ցամաքի . Թ . ասկէց ետքը կառավարութիւնը յանձնառու պիտի ըլլայ պաշտպանել ու կը թել խալայեցի բոլոր աղքատ որք տղաքը , ու ընդհանրապէս ամեն հրէից աղէին տղաքները որոնք օգնութեան կարօտութիւն ունին :

Հիմարները իշուն երկրպագութիւն կընեն , թէ որ տեսնան որ ոսկի բեռնաւորած է :

Եւսուած իր բարկութիւնը չափով կուտայ , բայց գթութիւնը անչափ է :

Թէ որ մէկ գործ մը երկու հեղ կրկնուէր , ամեն մարդ խելացի պիտի ըլլար :

Մարդուս պիտա մեծ բաղդը ու պիտա գէշ բաղդը կին մըն է :

Ողորմութիւն տալը բնաւ մարդս աղքատ չընէր , ոչ գողութիւնը հարուստ , ու ոչ յաջողութիւնը իմաստուն :

Եւսանի՝ անոր որ իր յիմարութիւնը իր պատանեկութեան ատենը կը գիտնայ :

Օգոյ մը կօշիկի կրունկը երկու ձեռքէն աւելի բան կը տեսնան :

Վեշ անուն ունեցող կէս մեռած կըսեպի :

Բարեկամի մը ժանիքը՝ յիմարի մը ծիծաղէն աւելի աղէկ է :

Հարստութիւնը՝ յիմարը խելացի կը ցուցնէ :

Եւս որ աղքատ կարգը ված է , գերեզմանի մէջ պիտի հարստանայ :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստոս , 19 Փետրվար :

Աս օրերս քանի մը անգամ հրկիւղութիւն պատու
հեցաւ քաղաքիս մէջ , բայց բարեբաղդութեամբ
ամենն ալ շուտով մարեցին ու վնաս մը չեղաւ :

Հատ ժամանակէ 'ի վեր է որ անդդիւայիք ամեն
ազգերէն աւելի անհամար ու չափէ դուրս մեծու
թեամբ օրագիրներ կը հրատարակեն . բայց ամերի
կայիք անոնցմէ մեծը կըտպեն : Եւրոպէի երկու նոր
օրագրութիւն կը հրատարակեն , որոնց մէկը կըտպւի
երկու մէկը երկայնութեամբ ու մէկուկէս մէկը լայ
նութեամբ թղթի վրայ : Աւթածալ է ու ունի 16 ե
րես , ամեն մէկ երեսը 12 էջ , մէկ էջը 500 տող
ու ամեն մէկ տողը 47 գիր ունի : Անոնք որ բոլոր
թուղթը 190 էջ ունի , 96,000 տող , ու 4,512,000
գիր :

Բայց աս չափէ դուրս օրագիրները ամերիկացոց
խիստ մեծը չէ . կայ մէկ ուրիշ մըն ալ ասոր կըկին
մեծութիւնովը , այսինքն 32 երես ունի նոյն ձեւով .
384 էջ , 192,000 տող , ու 9,024,000 գիր : Աս օրա
գիրներուն առաջինը շաբաթը անգամ մը կըտպւի ,
մէկալը ամիսը երկու անգամ , ու երկուքն ալ մէկ
անգամ կըխելով կըտպւին . մէկը հասարակ ութա
ծալ 15 հատորներու նիւթը կըբովանդակէ , մէ
կալը 30 հատորի . կամ թէ բնէք , առաջինը իր
մէկ թիւին մէջ մեր հասարակ օրագիրներուն 72
թիւին նիւթը ունի . երկրորդը 144 թիւին նիւթը :
Աս օրագիրներուն գիրերը շատ աղէկ ու գիւրու
թեամբ կըկարգաւորեն :

Տարագրութիւնը օրէ օր կըտարածի աշխարհիս
ամեն կողմերը , ուր տեղ որ ազատութիւն կըլայե
լէ : Հնդկաստանի ժողովուրդներն ալ , որոնք ինչ
ւան հիմայ հող չէին տաներ , ասօրան օրս ամեն
տեղ օրագիրներուն հարկաւորութիւնը իմանալով
հրատարակելու վրայ են : Ս'իայն Պոմպայի մէջ չորս
հատ կըտպւի կիւղարածի լեզուով Բարսիսներուն
համար , երկու հատ մահարաի լեզուով Հինտուանե
րուն համար , ու երկուք ալ 'նդիկ լեզուով , որոնք
շատը տաճկաց համար է : Աս ետքի երկու օրա

գիրներուն նոր թիւերը մեր քովը կան : Առաջինը
կըկոչուի Ասպար Տաֆար Կազիրաէ Պոմպա . որ ը
սել է . Պոմպայի կղզիի լուրերուն տեղաւոր , ու երկ
րորդը՝ Կազա Պաշար կամ Կոր Վարուն : Եւրոպ
քարի վրայ կըտպւին , ու շաբաթը անգամ մը կը
հրատարակին տեղական նման երկու կամ իրեք
թերթով պղտիկ միածալ : Իսլա քաղաքական լու
րեր չեն խտար , բայց նոյն երկրի լուրերէն խիստ
շատ կան :

((Րազր Տէպպի))

— Միացեալ Նահանգի բնակիչները որոնք 1778
ին 2500 հազար հոգի էին , 1818 էն 'ի վեր է 9 մի
լիոնի հասան : Հաշիւ ըրին որ 1920 ին , կամ գու
ցէ աս թուականէն առաջ , 100 միլիոն բնակիչէն ա
ւելի պիտի ըլլայ :

— Սլոուակոնի մէջ (Կապիլիա) փեղ մը կայ ,
որ փղապետին բաժին նայելով , շատ յատկութիւն
ներ ունի . ա . 70 տարեկան է . ի . երբոր գաղղ իա
ցոց բանակը Մարքարայի տիրեց , ոնոր պատնէշ
ներուն մէջն է եղեր . 7 . 65 տարի Վալտիւլ Վա
տիրի փակարանին (ասլանհանէ) մէջ մնացեր է , ո
րուն Վալտիւլ Վատիր ինքը սովորեցուցեր է այնքան
զարմանալի ճարտարութիւններ :

Գաղղ իական կառավարութիւնը միտք ունի գէնք
ու զօրք խրկելու Մարքեզի կղզիները , որ նոյն ար
շիպեղազոսի մէջ գտնուող գաղղ իայի զօրքերուն
օգնութիւն մը ըլլայ :

Աս զգուշութիւնը վերջին անգամի առնուած լու
րերուն վրայ ըրին : Իսկ երկրացիներուն մէջ ամե
նէին ապստամբութիւն մը չէ ծագեր , ինչպէս կը
գրեն Լոնտայի օրագիրները , բայց կըլսեցընէ որ
խուփութիւն մը չէլլայ աս կղզիներուն մէջ :

Ժօնկիւի իշխանը Մարքեզի արշիպեղազոսին
մէջ պիտի կենայ ինչպէս բաւական զօրք հասնելը ,
ժողովուրդը զսպելու ու Գաղղ իայի իշխանութիւնը
ապահովելու :

Մարդ չի գիտեր թէ ինչ պատէքներ տրեցան
Ս . Ժօնկիւի իշխանին , բայց հաւանական է թէ
ծովային պաշտօնատարը ուղած ըլլայ աս կղզինե
րուն առնուելը հաստատելու համար , որ թագաւո
րական գերդաստանէն իշխան մը գտնուի հոն :

— Անդդիւայի օրագրութեան մը մէջ կըկար
դացւի :

Արեւելեան բնակչութեան համար պղտիկ շոգենաւ
մը կըշինէ , որ մէկ նոր շարժող գործիքով մը կը
քալէ , ու Կալիֆորնիա մէջ Մահալուտի ըստած կըր
ճը պիտի նաւարկէ : Հարժողները են երկու պղտիկ
գործիքներ . հողմադարձոյց աղօրիքի (տէյիւմէնի)
թիւերուն նման , որ շատ անիւներու օգնութեամբ
ստատիկ արագութեամբ կըքալէ նաւը : Կետին մէջ
փորձեցին շոգենաւը , ու երազութեամբ վազելով
մէկ ժամու մէջ տասնըմէկ միլն տեղ առաւ առանց
զգալի շարժման մը տալու ջուրին : Առաջամիդօն
քաղքէն (Ռիանդալ նաւուն մէջ գրին աս պղտիկ շո
գենաւը Աղէքսանդրիա տանելու :

Թայմ օրագրութեան մէջ կըկարդացւի :

Վոնքէրօր՝ Արեւելեան Հնդկաստանի նաւին Պու
լօնի (Կաղղ իա) մօտ խորտակելուն լուրը հասնե
լով , ցաւալի զգացում մը պատճառեց քաղաքիս
մէջ : Եւթանասուն նաւատորներէն մէկ հոգի միայն
սպիր է . Ս . Հէնրի Եպիլըքը : 800 թօնօ բեռ
կըսող նաւ է եղեր աս . ու մէջի ապրանքն էր , շա
քար , ռօմ , ալբուրակ (կէօվիլիլի) և : Հատ
ժամանակ կար որ վաճառք բերող նաւ մը ասանկ
մեծ կորուստ բրած չունէր : Ս'ոտ ժամանակներուս
փոթորիկները մեծ մեծ վնասներ պատճառեցին , 78
նաւ բնկղմեցան : Կրաշխաւորութեան (սիգուրայի)
բնակչութիւնները չափազանց կորուստներ ըրին :

Մեծ Բրիտանիայի ազգային պարտքը՝ 18,830,
970,000 Փուանք է , ու տարեկան եկամուտը 694,
551,000 Փուանք :

Եւրոպայի մէջ 1720 օրագրութիւն կըհրատա
րակուի , որոնց մէկ մասը ամեն օր կըլլայ , մէկ մա
սը ամեն շաբաթ , ու մէկ մասը ամիսը անգամ մը
է իրեք ամիսը անգամ մը կըտպւի : 430 օրագրու
թիւն երկու Վերիլայի մէջ կըհրատարակուի որոնց
հետէ Լիդիլայի արշիպեղազոսը և ուրիշ հատ
ւածներ : Կոր Հոլանտայի մէջ մէկ հատ կըտպւի ,
ու 124 հատ Բիւիլի մէջ , չինացոց և ուրիշ հե
ռաւոր քաղքներուն օրագիրներէն 'ի զատ . ըսել է

Առանց բարեկամի՝ աշխարհս ամայի անպատ մըն է :
Երիտասարդները կըկարծեն թէ ծերերը յիմար են ,
բայց ծերերը չեն կարծեր այլ գիտեն թէ երիտասարդ
ները յիմար են :

Այն որ ուրիշները կըբարկացընէ ինքն ալ հանգիստ
չէ :

Աղէկ դատողութիւն ունեցողը այն է որ ինքզինքին
չապաւինիր :

Հարստութիւնը վայելողին է , ու չէ թէ հարստու
թիւն հաւաքողին :

Այն ջուրին որ տակը չես տեսնիր մի՛ յանդգնիր մէջը
մտնալու :

Բարեկամութիւնը շատ աժան բան պիտի ըլլար , թէ
որ գլխարկ հանելով վաճառվելու ըլլար նէ :

Աղէկ խօսէ բարեկամիդ ետեւէն . թշնամիդ՝ ոչ աղէկ
ոչ գէշ :

Մեծ մարդուն բարեկամութիւնը՝ զրոյսն ետեւ առիւծ
մըն է :

Գէշ ընկերներէն փախչողը՝ իր ճամբան շիտակ կը
գտնայ :

Անրես ու անամթ մարդիք աշխարհիս կէսին տէր են :
Այն որ խոշոր խոշոր կըփրթէ քեզի , դատարկ դգա
լով կընսեցանէ քեզ :

Երբ որ կըտեսնես որ զրացիդ տունը կայրի , ջուրը
քու տունըդ կըրէ :

Այն որ նեղութիւն չուզէր ունենալ աս աշխարհիս
մէջը , պէտք էր որ չի ծներ :

Ով որ կըհատայ թէ շատ բարեկամ ունի , պէտք է
որ փորձէ անոնց մէկ քանին :

Իշէ մը կից ու գէշ հոտէ 'ի զատ բան յուսացողը ,
ամենամեծ էջ է :

Ենիկա ճշմարիտ երջանիկ է , որ ուրիշներն ալ երջա
նիկ կընայ ընել :

Գեղեցիկ կին մը առանց առաքինութեան , համը կոր
սնցուցած գինիի կընմանի :

Գլխարկը միշտ ձեռքը բռնող մարդուն բնաւ վնաս
չըլլար :

Ով որ մեծերը կանարգէ , իր գլուխը վտանգի մէջ կը
դնէ , ու այն որ կըգովէ զանոնք՝ պէտք է որ շատ սուտ
խօսի :

Իսկացի մարդը առանց պաշարի նաւը չի մտնար :

Բերանդ գոց ու աչքդ բաց պահէ :

Այն որ ամենուն բերանը գոցել կուզէ , շատ արուրի
կարօտութիւն պիտի ունենայ :

Իսկացի մարդուն բերանը սրտին մէջն է , բայց յիմա
րին սիրտը բերնին մէջ :

Ոչ խելիդ ու ոչ քսակիդ յատակը ամենուն մի՛ ցը
ցունէր :

Ստիստները շատ կարճ սրունգ ունին :

Աշխարհիս մէջ եղած բոլոր գիտութիւնները՝ մէկ
գլուխի մէջ չէ :

Բարկութիւնը ու արագութիւնը բարի խրատները
կարգի են :

Պղտիկ խոհանոց մը մեծ տուն կըշինէ :

Ստակ ունեցիր ու հոգ մի՛ ընէր բաւականէն աւելի
ազգական կըգտնաս :

Թարգ . Եանգլիականէ
Սարգիս Տէր Կասպարեան :

